

Tartu Ülikool
Psühholoogia Instituut

Helen Salumaa

Enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute
avaldumine seoses töölise- või töötustaatusega

Juhendaja: Aavo Luuk

Läbiv pealkiri: Enesekohased tuumikhinnangud ja tööalane staatus

Tartu 2014

Kokkuvõte

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks on selgitada kas ja mil määral enesekohased negatiivsed tuumikhinnangud töötavatel ja töötutel inimestel erinevad. Sellist uurimust varem tehtud ei ole seega on see esimene omasugune. Andmeid koguti 62 vastajalt, kellest 39 olid tööga hõivatud ja 23 töötud. Mõlemad grupid täitsid küsimustikud ja nende vastuseid võrreldi. Tulemuste hulgas ei olnud ühtegi statistiliselt olulist erinevust, kuid selgus, et mõningad tendentsid on siiski olemas. Näiteks leiti, et: 1) töötud kaldusid olema nooremad kui töötavad vastajad, 2) töötajatel kaldus olema kõrgem haridustase ja 3) on olemas mõningad gruppide vahelised erinevused nartsissistlike kalduvuste osas ja impulsiivsust mõõtvast alaskaalas.

Märksõnad: töötus, enesekohased negatiivsed tuumikhinnangud, impulsiivsus, nartsissism.

Abstract

The aim of this seminarpaper is to investigate whether negative core self-evaluations differ in employed and unemployed persons and how do they differ. A study like this has not been done before, so it's the first of its kind. The data came from 62 participants from whom 39 were employed and 23 were unemployed. Both groups answered the questionnaire and the answers were compared with the other groups'. In the results no statistically significant effects were found, but there still were some tendencies worth mentioning. For example: 1) the unemployed were younger than the employed participants; 2) the employed tend to have a higher educational backround and 3) there are some differences between the two groups in the subscales that measured narcissistic tendencies and impulsivity.

Keywords: unemployment, negative core self-evaluations, impulsivity, narcissism.

Sissejuhatus

Võrreldes viimaste aastatega, on töötus Eestis langenud, kuid sellegipoolest on see praegugi oluline probleem. Viimaste andmete järgi on Eestis töötuse määr 8,7 % protsenti tööealisest elanikkonnast (Statistikaameti koduleht). See on 59 000 inimest. Statistikaameti väljaande sõnul on see protsent küll väiksem, kui 2012. aastal, kuid tööpuuduse vähenemine on aeglustunud. 44 % Eesti töötutest liigitusid pikaealiste töötute alla. Lisaks on Eestis probleemiks ka asjaolu, et paljud tööealised suunduvad välisriikidesse tööle. Põhjuseks muuhulgas kindlasti ka tõsiasi, et kodumaal piisava tasu eest sobivat tööd ei leia. Nii et kahtlemata on töötus ja töötamine ääretult olulised valdkonnad, mis vääriksid igakülgselt uurimist.

Kuna töötus on mitte ainult Eestis, vaid üle maailma päevakajaline probleem, on seda ja selle mõjusid viimasel ajal suhteliselt palju uuritud. Käesoleva töö seisukohast on olulised just inimest ja tema sisemaailma otseselt puudutavad uurimused. Näiteks Schmitz (2011) leidis oma töös, et töötus on inimese tervisliku seisundiga negatiivselt korreleeritud. Paul ja Moser (2009) uurisid aga töötuse ja vaimse tervise vahelisi seoseid. Nimetatud uurimuses võrreldi töötuid ja töötavaid inimesi vaimse tervise erinevatest aspektidest lähtuvalt. Selles mõttes on käesolev uurimus Pauli ja Moseri töö sarnane, sest ka siin uuritakse töötuid ja töötavaid inimesi võrdlevalt. Vaid uurimise objekt on erinev – mitte vaimne tervis, vaid enesekohased negatiivsed tuumikhinnangud. Pauli ja Moseri töö tulemused näitasid suurt erinevust vaimse tervise komponentides, nagu stress, depressioon, ärevus, subjektiivne heaolu, psühhosomaatilised sümptomid ja enesehinnang. Olgu öeldud, et negatiivne enesehinnang ja ärevus on luubi all ka käesolevas töös. Vaimse tervise ja töötuse vahelised seosed on huvi pakkunud teistelegi uurijatele (Butterworth, Leach et al., 2012; Linn, Sandifer et al., 1985; Murphy, Athanasou, 1999; Tefft, 2011). Kõikides nimetatud töödes on leitud, et töötud on vaimse tervise näitajate poolest kehvas seisus.

Siinkohal on mainimist väärt Marcus'e 2013. aastal avaldatud töö. Saadud tulemused näitasid, et inimese töötuks jäädes halveneb ka tema abikaasa vaimne tervis. Veelgi enam - suurused, mille võrra vaimne tervis halvenes, leiti olevat väga sarnases vahemikus.

Eelnevast tulenevalt on käesolevas seminaritöös kesksel kohal küsimused: Kas töötud ja töötavad inimesed erinevad teineteisest? Kui jah, siis mil määral? Mis neid täpsemalt eristab? Antud seminaritöö otsib erinevusi sügaval isiksuslikul tasandil. Uuritakse, milliseid hinnanguid annavad enda kohta nimetatud grupid. Valdkonnad, mille alusel grupe võrreldakse on

järgmised: ärevus (seisundi- ja üldärevus), väline kontrollkese, tähelepanu subjektiivsed sisetakistused, negatiivne enesehinnang, impulsiivsus, psühhopaatilised ja nartsissistlikud kalduvused.

Töötuid ja töötajaid on antud näitajate valguses uuritud varemgi. Valdkondi, mis praeguse töö autorit huvitavad, on varem uuritud eraldiseisvalt. Näiteks on varasemad uurimused otsinud töötuse ja ärevuse vahelisi seoseid (Montgomery, Cook et al. 1999; Ford, Clark et al. 2010). Tulemused on näidanud, et töötustaatuse ja ärevuse vahel on seos. Erinevalt teistest uurisid Montgomery, Cook jt (1999) ka ärevuse ja töötuse vahelise seose suunda ja leidsid, et ärevuse ja depressiooni sümptomid tekivad mingi aja möödudes peale töötuks jäämist. Teised loetletud uurimused sedastasid vaid seose olemasolu ning selle suund jäeti kõrvale.

Ka enesehinnangu seotust tööliste- või töötustaatusega on varem uuritud. McIntyre, Mattingly jt (2014) leidsid töötuid ja töötavaid inimesi võrreldes, et töötute enesehinnang oli madalam.

Seega näeme selgelt, et töötustaatusega kaasnevad sageli negatiivsed tagajärjed. Käesolevas uurimuses ei ole siiski selge, millised sündmused või omadused on teisi põhjustanud, uuritakse vaid seoste olemasolu.

Võib ju olla, et inimene jäi töötuks oma negatiivsete omaduste tõttu. Näiteks kombineerusid kõrge ärevuse tase ja madal enesehinnang tehes tööülesannete täitmise raskeks viies seeläbi töötuseni.

Sarnaseid stsenaariume võib olla lõputult ja antud uurimuse raames ei olnud võimalik neid kõiki täpselt eristama ja iseseisvalt uurima hakata. Pole selge, kas mingid konkreetset inimese omadused andsid tõuke töötuks jäämisele või oli just töötus see, mis on mõjutanud enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute väljakujunemist. Ilmselt võib oletada, et antud seosed toimivad mõlemat pidi ja mõjutavad teineteist vastastikuselt. Tõenäoliselt oleks siinkohal mõistlik analüüsida ka töötuse olemise kestust, nagu tegid seda Ford ja Clark (2010). Käesolevas seminaritöös on seda vastajate käest küsitud, kuid lihtsuse huvides siiski kõrvale jäetud. Edasiste uurimuste raames oleks aga kahtlemata huvitav selle seose lahkamist näha.

Antud töös kasutatakse töötute ja töötavate inimeste võrdlemise aluseks enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute küsimustikku. Palju on uurimusi, mis tõestavad enesekohaste (positiivsete) tuumikhinnangute seost tööalase rahulolu ja eduga (Judge, Hurst, 2007; Wu, Griffin, 2012; Creed, Lehmann, 2009). Veelgi enam – Judge ja Hurst (2007) leidsid, et

enesekohaste tuumikhinnangute kõrged skoorid seostusid mitte ainult tööalase rahulolu, vaid ka uuritavate kõrgema sissetulekuga.

Samamoodi on leitud seoseid enesekohaste tuumikhinnangute ja tööga seotud stressi vahel (Brunborg, 2008). Tööalane stress võib olla üks aspektidest, mis viib töötuse tekkeni. Suur tööalane stress võib viia läbipõlemiseni ja seega põhjustada töölt lahkumise. Seega on see ka käesolevas uurimuses omal kohal. Brunborg leidis, et enesekohased tuumikhinnangud on tööstressiga negatiivselt korreleeritud ehk mida kõrgemad tuumikhinnangute skoorid, seda madalam tööstressi tase.

Judge (2012) näitab oma töös, et enesekohaste tuumikhinnangute kõrgete skooridega inimesed on oma töö ja üldse eluga rahulolevamad, nad on edukamad, suudavad raskustega paremini toime tulla ja kasutavad oma eeliseid ning võimalusi paremini ära. Ka eelnevalt nimetatud tööstressi tase on neil väikesem. Samalaadse uurimusega tuli Judge koos kollegidega välja juba 2003. ja hiljem 2007. aastal. Ka nende tööde tulemused näitasid, et kõrged enesekohaste tuumikhinnangute skoorid ennustasid hilisemat tööalast edu.

Nimetatud uurimustest nähtub, et enesekohased tuumikhinnangud on seotud kõrgema tööalase rahulolu ja eduga. Seega võime eeldada, et kehtib ka vastupidine seos ehk negatiivsete tuumikhinnangute kõrged skoorid on seotud madalama tööalase rahulolu ja eduga.

Toetudes eelpool loetletud kirjandusele, esitatakse antud töös järgnevad hüpoteesid:

1. Erinevused töötute ja töötajate vahel on olemas ja:

a) Töötute enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute üldskoorid on kõrgemad töötajate omadest.

b) Ärevuse tase on kõrgem just töötutel vastajatel.

Meetod

Uurimuse aluseks oli Aavo Luugi poolt koostatud küsimustike komplekt, mis mõõdab enesekohaseid negatiivseid tuumikhinnanguid. Järgnevalt ongi toodud lühike ülevaade Luugi (2013) küsimustike komplekti sisust ja saamisloost.

Enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute küsimustike komplekt on loodud enesekohaste (positiivsete) tuumikhinnangute skaala (Judge, Eres et al. 2003) põhjal. Küll aga ei ole see küsimustike komplekt Judge'i ja tema kolleegide loodu täpne vastand. Osa negatiivsete tuumikhinnangute mõõtevahendist pärineb isiksuse Tumeda Triaadi (*Dark Triad*) küsimustikust (Paulhus, Williams, 2002). Täpsemalt on sealt pärit nartsissismi ja psühhopaatiliste tendentside skaalad. Need skaalad jagunevad veel konkreetsemaid omadusi mõõtvateks. Nartsissismi alla kuuluvad: pettumus teistele pandud lootuste täitumise osas, tundlikkus teistepoolse märkamise suhtes, oma headuse upitamine teiste kaudu ja teistega manipuleerimine. Psühhopaatilise skaala on tuletatud Räpase Tosina (*Dirty Dozen*) väidete põhjal. See mõõdab kahetsuse ja moraalse enesehinnangu puudumist, emotsionaalset külmust, tundetust ja küünilisust ning ekspluateerivat suhtumist, ükskõiksust, empaatia puudumist ja teiste ärakasutamist. (Luuk, 2013)

Muuhulgas mõõdab Luugi küsimustike komplekt impulsiivsust, mille moodustavad nii positiivse kui negatiivse kärsituse, ettekavatsetuse, elamustejanu ja püsivuse alaskaalad. Selle loomise aluseks oli *UPPS-P* nimeline küsimustik.

Ärevuse mõõtmiseks kasutatakse küsimustikes küsimusi, mis näitavad seisundiärevust, hetkeärevust ja ärevuse episoodide sagedust. Ärevuse skaalad on tuletatud järgmistest mõõtvahenditest: *Visual Analogue Scale for Anxiety*, mis mõõdab hetkeärevust ning *State Version of State-Trait Inventory for Cognitive and Somatic Anxiety (STICSA)*, mis mõõdab ärevuse kehalisi ja tunnetuslikke komponente.

Negatiivset enesehinnangut mõõtvast küsimustiku allikaks on *The Rosenberg's Self-Esteem Scale*, mille on eesti keelde tõlkinud ja kohandanud Pullmann ja Allik (2000).

Tähelepanu sisetakistuste aluseks on *The Attentional Control Scale*. Skaala eesmärgiks on selgitada keskendumisvõimet, tähelepanu ümberlülituvust ja võimet tegevusi paindlikult vahetada.

Kontrollkeskme skaala näitab, kas vastaja tajub, et omab kontrolli oma elu üle või mitte. Selle tajumine näitab, et inimesel on domineerivaks sisemine kontrollkese. Skaala teises ääres asub väline kontrollkese, mille puhul tunneb inimene, et ta ei kontrolli oma elu ja seda juhivad välised jõud.

(Luuk, 2013)

Valim

Valimi moodustasid 62 vastanut. See omakorda jagunes kaheks: töötud ja töötavad inimesed. Töötavaid inimesi oli 39 (63%) ja töötuid 23 (37%).

Naised moodustasid suurema osa valimist, neid oli 40 (65%) ja mehi oli 22 (35%). Töötud olid nende hulgast 8 meest ja 15 naist.

Vanuseliselt jagunesid vastajad järgmiselt: 18-25 aastaseid oli 32, 26-35 aastaseid 19 ja 11 vastajat olid vanuses 36-52. Vastajate keskmiseks vanuseks oli 27,7 aastat. Kõige rohkem oli 21- ja 26-aastaseid vastajaid (vastavalt 14 ja 10 %).

Põhiharidusega vastajaid oli 5 (8%), keskkharidusega vastajad moodustasid enamiku – neid oli 26 (42%). Kutseharidus oli omandanud vaid üks vastanu (2%). Kesk-eri haridusega vastanuid oli 9 (14%) ja kõrgharidusega vastajaid 21 (34%).

Tegemist oli mugavusvalimiga. Selle leidmiseks võttis töö autor ühendust töötuid puudutavate projektidega tegeleva mittetulundusühinguga. Parasjagu käimasolevas projektis osalevad töötud olid nõus uurimuses osalema. Ülejäänud nii töötud kui töötavad vastajad leiti töö autori lähikondlaste ja nende tuttavate hulgast.

Uurimuses osalemiseks pidid vastajad täitma Google Docs'i keskkonnas asuva küsimustiku. Uurimuse viiv link edastati osalejatele meili teel. Uurimuses osalemine oli vabatahtlik ning osalejatele oli tagatud täielik anonüümsus. Kuna küsimustike komplekt oli küllaltki pikk, võttis selle täitmine üsna kaua aega. Osalejatelt tulnud tagasiside alusel võib öelda, et küsimustikku täideti 25 minutit kuni 2 tundi.

Andmetöötlemiseks kasutati programmi SPSS. Meetoditest kasutati ANOVA testi ja keskmiste võrdlemist.

Tulemused

Andmeanalüüsi käigus otsiti töötute ja töötavate inimeste erinevusi. Neid püüti leida, analüüsides eraldi kõiki alaskaalasid, mida negatiivsete enesekohaste tuumikhinnangute küsimustik mõõdab. Võrdlevalt analüüsiti välise kontrollkeskme, tähelepanu sisetakistuste, seisundi- ja üldärevuse, negatiivse enesehinnangu, impulsiivsuse, nartsissismi ja psühhopaatsete kalduvuste alaskaalasid. Paraku ilmnes, et ühtegi statistiliselt olulist tulemust uurimus ei andnud. Lisaks uuriti ka, kas esineb erinevusi kui võrrelda vastajaid vanuselisel, sooliselt ja haridustasemest lähtuvalt. Ka siin ei tulnud välja ühtegi statistiliselt olulist seost.

Küll aga võib öelda, et töötajate ja töötute grupe kõrvutades ilmnes, et mõnes kohas on tendents olemas, kuid mitte statistiliselt oluline. Sellise võrdluse aluseks on näiteks vanus. Näeme, et töötud kaldusid olema nooremad kui töötajad. Töötute keskmiseks vanuseks on 25,17 aastat ja töötajatel 29,18 aastat (*Joonis 1.1*).

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Vanus	Between Groups	232,129	1	232,129	3,421	,069
	Within Groups	4071,048	60	67,851		
	Total	4303,177	61			

Joonis 1. Vanuse võrdlemine töötute ja töötajate puhul

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
Vanus	0	23	25,17	6,140	1,280	18	44
	1	39	29,18	9,236	1,479	20	52
	Total	62	27,69	8,399	1,067	18	52

Joonis 1.1 Vanuseline jaotus töötute (0) ja töötajate (1) puhul

Järgmine statistiliselt mitteoluline tendents, oli seos töötute- või töölises taatuse ja haridustaseme vahel (*Joonis 2*). Töötud kaldusid olema keskmiselt madalama haridustasemega (*Joonis 2.1*).

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Haridus	Between Groups	3,233	1	3,233	2,283	,136
	Within Groups	84,961	60	1,416		
	Total	88,194	61			

Joonis 2. Töötute ja töötajate erinevus haridustaseme osas

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
Haridus 0	23	3,35	1,265	,264	1	5
1	39	3,82	1,144	,183	1	5
Total	62	3,65	1,202	,153	1	5

Joonis 2.1 Töötute ja töötajate erinevus haridustaseme osas

Paistab, et paremini korraldatud ja suuremaarvulise valimiga uurimuse puhul oleks võinud välja tulla ka töötute ja töötajate vahel erinevus nartsissismi ühel alaskaalal, mis mõõdab tundlikkust teistepoolse märkamise suhtes. Nimelt kaldusid antud uurimuses osalevad töötavad iniviidid selle osas saama kõrgemaid skooore kui töötud (Joonis 3.1). See tähendab, et just töötajatel paistab olevat kalduvus olla teistepoolse märkamise suhtes tundlikumad.

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Nartsissism2 Between Groups	53,567	1	53,567	2,266	,138
Within Groups	1418,627	60	23,644		
Total	1472,194	61			

Joonis 3. Töötute ja töötajate erinevus teistepoolse märkamise osas

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
Nartsissism2 0	23	7,43	5,442	1,135	0	17
1	39	9,36	4,493	,719	0	18
Total	62	8,65	4,913	,624	0	18

Joonis 3.1 Töötute ja töötajate erinevused teistepoolse märkamise suhtes

Viimane aspekt, mille puhul avaldus teatav seos, on impulsiivsuse üks osa – ettekavatsetus. See näitaja annab infot, kas ja kuidas vastajad oma tegevusi ette planeerivad. Impulsiivsemad inimesed peaksid siin saama kõrgemaid skooore ehk nad ei planeeri oma tegevusi eriti ette. Vähem impulsiivsed inimesed seevastu peaksid saama madalamaid skooore. Jooniselt 4 näeme, et töötute ja töötajate erinevuse olulisus on suhteliselt lähedal väärtusele .1. Seega näeme, et mingi tendents on siin olemas. Joonise 4.1 põhjal võime öelda, et töötud kaldusid ettekavatsetust mõõtval alaskaalal saama kõrgemaid skooore. See tähendab, et töötud paistavad

käesoleva uurimuse kontekstis olema vähemalt selle näitaja poolest impulsiivsemad ning planeerivad vähem oma tegevusi ette.

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ettekavat.	Between Groups	18,415	1	18,415	1,897	,173
	Within Groups	582,359	60	9,706		
	Total	600,774	61			

Joonis 4. Töötute ja töötajate erinevused ettekavatsemise osas

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
Ettekavat.	0	23	11,00	3,060	0,638	5	16
	1	39	9,87	3,147	,504	4	16
	Total	62	10,29	3,138	,399	4	16

Joonis 4.1 Töötute ja töötajate võrdlus ettekavatsemise osas

Igasugune seos puudus või oli väga väike, kui uuriti võrdlevalt töötuid ja töötuid vastajaid ärevuse (Joonis 5), negatiivse enesehinnangu, nartsissismi (Joonis 6), psühhopaatilise (Joonis 7) ja välise kontrollkeskme seisukohalt (Joonis 8). Seega võib öelda, et vähemalt antud uurimuses on töötute ja töötajate grupid nende näitajate osas sarnased.

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Üldärevus	Between Groups	2,030	1	2,030	,086	,770
	Within Groups	1409,518	60	23,492		
	Total	1411,548	61			

Joonis 5. Töötute ja töötajate erinevus ärevuse osas

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Nartsissism	Between Groups	181,032	1	181,032	1,334	,253
	Within Groups	8141,242	60	135,687		
	Total	8322,274	61			

Joonis 6. Töötute ja töötajate erinevus nartsissismi osas

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Psühhop.	Between Groups	51,417	1	51,417	1,049	,310
	Within Groups	2939,503	60	48,992		
	Total	2990,919	61			

Joonis 7. Töötute ja töötajate erinevus psühhopaatiliste kalduvuste osas

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Kontroll.	Between Groups	2,435	1	2,435	,176	,676
	Within Groups	829,436	60	13,824		
	Total	831,871	61			

Joonis 8. Töötute ja töötajate erinevus välise kontrollkeskme osas

Arutelu ja järeldused

Töö alguses püstitati hüpoteesid, et erinevus töötute ja töötajate grupi vahel on olemas, erinevus avaldub ärevuse ja enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute üldskoorides. Kõik püstitatud hüpoteesid lükati ümber ja kinnitust leidis nullhüpotees ehk seose puudumine. Nagu näha, andis see töö väga vähe reaalseid tulemusi. Küll aga nägime teatavate tendentside olemasolu ja võime arvata, et paremini läbiviidud uurimuse korral oleksid tulemused olnud statistiliselt olulised.

On palju tõenäolisi põhjuseid, miks uurimuse tulemused just sellised said. Esimene põhjus peitub töötustaatuse defineerimises. Antud töös määras selle küsimus „Kas sul on töökoht või oled sa hetkel töötu?“. Sellele küsimusele saab vastata mitmeti, on ju selliseid inimesi, kes on näiteks ametlikult registreeritud töötud, kuid teevad aeg-ajalt juhutöid või käivad n-ö mustalt tööl. Kumba gruppi kuuluvaks end sel juhul tunnistada?

Siit rullub lahti uurimuse teine kitsaskoht – töötute olemise põhjused. Mõni vastaja võib olla töötute omal soovil, nii on mugav ja parasjagu vajalik. Võib ka olla, et lihtsalt pole põhjust tööl käia, saab ka ilma ära elatud. Osa antud uurimusel osalejatest on töötud emadusega seotud kohustuste tõttu. Sellisel juhul ei ole ilmselt alust arvata, et töötustaatusega kaasneb automaatselt kõrgem ärevuse tase, madalam enesehinnang ja depressiivsus. Töötute hulka võib kuuluda ka neid, kes ei ole seda endast olenevatel põhjustel, näiteks hooldavad haiget pereliiget või läks tööandja äsja pankrotti. Võib olla, et sellistel puhkudel ei ole inimene töötuks olemisest kuidagi mõjutatud. Kuid peab märkima, et sellise olukorra pikaajaline kestmine võib siiski inimese

tuumikhinnanguid mõjutada. Hoopis teine asi on olukord, kus inimene on töötu põhjusel, et ta lihtsalt ei leia tööd. Kindlasti tasuks edasistes uurimustes arvestada inimeste töötuse põhjuseid.

Kolmanda kitsaskohana võib mainida asjaolu, et uurimus ei arvestanud töötu olemise kestust. Vastajate hulgas oli neid, kes töötud olnud alles ühe päeva jagu ja neidki, kes juba mitu aastat töötud olnud. Tõenäoliselt on usaldusväärsete tulemuste saamine selles kontekstis keerukas.

Järgmised vead on seotud valimi iseärasustega. Esmalt on mõistlik vaadata valimite suurusi. Antud uurimuses on see 23 ja 39. Statistiliselt oluliste tulemuste saamiseks oleksid need pidanud olema suuremad ja võrdsemad. Nii väikesearvuliste valimite puhul on 16 inimese võrra erinevus liiga suur vahe. Kindlasti on need ühed faktorid, mis mõjutasid töö tulemusi.

Valimeid vaadates näeme ka, et valimite sooline koostis on ebavõrdselt jagunenud. Ideaalsel juhul võiks kummaski grupis olla võrdselt mehi ja naisi. Praeguses töös see aga nii ei olnud ja valimid olid väga ebavõrdse koostisega.

Soolise ebavõrdsuse kõrval mängib kindlasti rolli ka vastajate vanus. Varasemad uurimused (Rannu, 2014) on näidanud, et nooremate ja vanemate enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute vahel on erinevus olemas. Tegelikult oli seesama tendents olemas siingi, kuid ilmselt just valimite väiksuse tõttu statistiliselt mitteoluline. Kui tahta uurida ainult tuumikhinnangute põhiskaalade erinevusi, oleks mõistlik vanuselised näitajad kontrolli alla võtta. Parim lahendus selleks oleks mõlema grupi vanuselise koostise sarnasuse tagamine.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kahtlemata on töötute ja tööga hõivatud inimeste uurimine huvitav. Kuid edaspidiste uurimuste läbi viimisel tasuks silmas pidada mõningaid asjaolusid, mille vastu antud töös eksitud on. Tagamaks usaldusväärsemaid ja statistiliselt olulisi tulemusi, peaksid mõlemad valimid olema suuremad ja igal moel võimalikult võrdsed. Ideaalsel juhul väljenduks see võrdsus nii valimite suuruses kui koostises. Samuti peaks tegema vahet, mis põhjustel uurimuses osalejad töötud on. Ei saa ju võrrelda inimesi, kes on endast olenevatel põhjustel pikaajalised töötud ja neid, kes omal soovil vaid päeva töötustaatust kandnud. Seega tuleks ka seda aspekti kuidagi kontrolli all hoida. Teha saab seda näiteks olukorras, kus uuridagi võrdlevalt töötajaid ja pikaajalisi töötuid. Kindlasti oleks huvitav ka teada saada, milliste näitajate poolest erinevad vabal valikul töötud ja pikaajalised, endast olenevatel põhjustel töötud.

Eelnevaid soovitusi on korruga keeruline arvestada, kuid järgnevale enesekohastest tuumikhinnangutest huvituvatele tudengitele on see loodetavasti aegamööda jõukohane.

Kirjandus

- Besen, E., Matz-Costa, C., Brown, M., Smyer, M. A., Pitt-Catsouphes, M. (2013). Job characteristics, core self-evaluations, and job satisfaction: What's age got to do with it? *International Journal of Aging and Development*, 76(4), 269-295. doi: 10.2190/AG.76.4.a
- Brunborg, G. S. (2008). Core self-evaluations: A predictor variable for job stress. *European Psychologist*, 13(2), 96-102. doi: 10.1027/1016-9040.13.2.96
- Butterworth, P., Leach, L. S., Kelaher, M. (2012). Poor mental health influences risk and duration of unemployment: a prospective study. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 47(6), 1013-1021. doi: 10.1007/s00127-011-0409-1
- Creed, P. A., Lehmann, K., Hood, M. (2009). The relationship between core self-evaluations, employment commitment and well-being in the unemployed. *Personality and Individual Differences*, 47(4), 310-315. doi: 10.1016/j.paid.2009.03.021
- Ford, E., Clark, C., McManus, S., Harris, J., Jenkins, R., Bebbington, P., Brugha, T., Meltzer, H., Stansfeld, S. A. (2010). Common mental disorders, unemployment and welfare benefits in England. *Public Health*, 124, 675-681. doi: 10.1016/j.puhe.2010.08.019
- Judge, T. A. (2012). Core Self-Evaluations and Work Success. *Current Directions in Psychological Science*, 18(1), 58-62. doi: 10.1111/j.1467-8721.2009.01606.x
- Judge, T. A., Eres, A., Thoresen, C. J., Bono, J. E. (2003). The core self-evaluations scale: Development of a measure. *Personnel Psychology*, 56(2), 303-331
- Judge, T. A., Hurst, C. (2007). Capitalizing on one's advantages: Role of core self-evaluations. *Journal of Applied Psychology*, 92(5), 1212-1227. doi: 10.1037/0021-9010.92.5.1212
- Linn, M. W., Sandifer, R., Stein, S. (1985). Effects of unemployment on mental and physical health. *American Journal of Public Health*, 75(5), 502-506. Kõlastatud: US National Library of Medicine, National Institutes of Health. Kõlastatud: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/>
- Luuk, A. (2013). Avaldamata käsikiri.
- Marcus, J. (2013). The effect of unemployment on the mental health of spouses - Evidence from plant closures in Germany. *Journal of Health Economics*, 32(3), 546-558. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jhealeco.2013.02.004>

McIntyre, K. P., Mattingly, B. A., Lewandowsky G, W., Simpson, A. (2014). Workplace Self-Expansion: Implications for Job Satisfaction, Commitment, Self-Concept Clarity, and Self-Esteem Among the Employed and Unemployed. *Basic and Applied Social Psychology*, 31(1), 59-69. doi: 10.1080/01973533.2013.856788

Montgomery, S. M., Cook D. G., Bartley, M. J., Wadsworth, M. E. (1999). Unemployment pre-dates symptoms of depression and anxiety resulting in medical consultation in young men. *International Journal of Epidemiology*, 28(1), 95-100. doi: 10.1093/ije/28.1.95

Murphy, G. C., Athanasou, J. A. (1999). The effect of unemployment on mental health. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 72, 83-99.

Osipow, S. H. (1993). Unemployment and mental health: A neglected relationship. *Applied and Preventive Psychology*, 2(2), 59-63. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0962-1849\(05\)80112-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0962-1849(05)80112-X)

Paul, I. K., Moser, K. (2009). Unemployment impairs mental health: Meta-analyses. *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 246-282. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2009.01.001>

Paulhus, D. L., Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of Personality : Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556-563. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)

Pullmann, H., Allik, J. U. (2000). The Rosenberg Self-Esteem Scale: Its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28(4), 701-715. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00132](http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00132)

Rannu, K. (2014). Negatiivsete enesekohaste tuumikhinnangute võrdlus üle 65-aastaste juhtimiskogemustega meeste ja alla 30-aastaste meesüliõpilaste vahel. *Külastatud* <http://dspace.utlib.ee>

Schmitz, H. (2011). Why are the unemployed in worse health? The causal effect of unemployment on health. *Labour Economics*, 18(1), 71-78. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.labeco.2010.08.005>

Statistikaameti koduleht <http://www.stat.ee/72314> *Külastatud 04.05.2014*

Tefft, N. (2011). Insights on unemployment, unemployment insurance, and mental health. *Journal of Health Economics*, 30(2), 258-264. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jhealeco.2011.01.006>

Wu, C. H., Griffin. M. A. (2012). Longitudinal relationships between core self-evaluations and job satisfaction. *Journal of Applied Psychology*, 97(2), 331-342. doi: 10.1037/a0025673

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

/Helen Salumaa/